

Socijalna distanca u odnosu na mlade rizičnog/delinkventnog ponašanja

Ambruš, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:210460>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Karla Ambruš

**SOCIJALNA DISTANCA U ODNOSU NA MLADE
RIZIČNOG/DELINKVENTNOG PONAŠANJA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Karla Ambruš

**SOCIJALNA DISTANCA U ODNOSU NA MLADE
RIZIČNOG/DELINKVENTNOG PONAŠANJA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marina Ajduković

Zagreb, 2020.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Socijalna distanca	2
2.1. <i>Uzroci socijalne distance</i>	2
3. Društveno neprihvatljivo ponašanje	4
4. Metodologija	6
4.1. <i>Ciljevi i hipoteze</i>	6
4.2. <i>Postupak</i>	6
4.3. <i>Sudionici istraživanja</i>	7
4.4. <i>Instrumentarij</i>	7
6.5. <i>Obrada podataka</i>	8
5. Rezultati	8
5.1. <i>Opis glavnih rezultata</i>	8
5.2. <i>Povezanost empatije i prosocijalnog ponašanja i socijalne distance</i>	10
5.3. <i>Razlike prema spolu</i>	12
6. Rasprava	13
7. Nedostaci istraživanja	14
8. Zaključak	15
9. Popis tablica	17
10. Literatura	18
11. Prilog	20

Socijalna distanca u odnosu na mlade rizičnog/delinkventnog ponašanja

Sažetak: Kategorija mladih društveno neprihvatljivog ponašanja vrlo je kompleksan spoj različitih definicija gledano s različitih aspekata: psihološkog, socijalnog, kriminološkog i zakonskog. Za potrebe provođenja istraživanja korištena je definicija delinkventnog ponašanja opisanog u Skali socijalne distance (Wahl i sur., 2012), s primjerima delinkventnog ponašanja (Fitzgerald, 2003). Socijalna distanca, prema Gerullis i Huber (2017), definirana je kao razina spremnosti pojedinaca ili grupa na kontakt s ljudima koje susreću, a koje percipiraju drugačijima od sebe. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost razine socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja i osobnih obilježja pojedinaca. Za istraživanje se uzeta dva konstrukta: empatija i prosocijalno ponašanje. Empatiju definiramo kao proces ulaženja u stanje, osjećaje i situaciju druge osobe, odnosno sposobnost staviti se u položaj drugoga i razumjeti svijet drugoga (Bošnjaković i Vuković, 2016: 732). Prosocijalno ponašanje definira se kao dobrovoljno ponašanje koje za primarni cilj ima povećanje koristi drugih osoba (Eisenberg i sur., 2015, prema Glade Nielson, 2015). Postavljene su dvije hipoteze: da postoji pozitivna povezanost razine empatije kod pojedinca sa razinom socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja te da postoji pozitivna povezanost razine prosocijalnog ponašanja kod pojedinca sa razinom socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja. Rezultati istraživanja pokazali su da ne postoji značajna povezanost između odabranih konstrukata i socijalne distance.

Ključne riječi: socijalna distanca, delinkventno ponašanje, mladi, prosocijalno ponašanje, empatija

Social distance towards adolescents with risky and delinquent behaviour

Abstract: The category of adolescents with delinquent behaviour is a complex category of multiple definitions: psychological, social, criminological and law. For the purpose of research we used the definition of delinquent behavior described in the Social distance scale (Wahl et al., 2012), with examples of delinquent behavior (Fitzgerald, 2003). Social distance, according to Gerullis and Huber (2017) is the level of willingness of individuals or groups to interact with people we perceive as different. The aim of this research was to examine the connection between the level of social distance toward adolescents with delinquent behavior and personal traits. Two constructs were used: empathy and prosocial behaviour. Empathy is the process of identifying with others conditions, feelings and situation, the ability to put ourselves in others position and understand others (Bošnjaković and Vuković, 2016:732). Prosocial behaviour is voluntary behaviour with the primary aim of benefitting others (Eisenberg et al., 2015, prema Glade Nielson, 2015). The two hypothesis are that there is positive correlation between level of empathy and social distance and prosocial behaviour and social distance. The results showed that there is no significant correlation between two constructs and social distance.

Key words: social distance, delinquent behaviour, adolescents, prosocial behaviour, empathy

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad:

Socijalna distanca u odnosu na mlade rizičnog/delinkventnog ponašanja
i da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu

su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Karla Ambruš

Datum:

1. Uvod

Unatoč velikom broju stranih istraživanja na temu maloljetničke delinkvencije, ali i domaćim istraživanjima provedenima na tu temu, područje maloljetničke delinkvencije izrazito je široko područje koje pruža brojne kao polazišta za istraživanja. Jedno od slabije istraženih područja predstavlja upravo socijalna distanca prema mladima koji iskazuju delinkventna i nasilna ponašanja. Tijekom 2018. godine u Hrvatskoj su donesene odluke povodom prijave za počinjenja kaznenih djela za 1 196 maloljetnika, što je za 24,1% manje nego u 2017. godini (Državni zavod za statistiku, 2019).

Gerullis i Huber (2017) socijalnu distancu definiraju kao razinu spremnosti pojedinaca ili grupa na kontakt s ljudima koje susrećemo, a koje percipiramo drugačijima od sebe. Općenito govoreći, svaka socijalna interakcija podrazumijeva pojmove „bliskosti“ (*nearness*) i „distance“ (*distance*) (Karakayali, 2015). Kategorija mladih društveno neprihvatljivog ponašanja podrazumijeva različita značenja, ovisno o stajalištu s kojeg se polazi. Zato je za potrebe ovoga rada korištena prvenstveno definicija delinkventnog ponašanja. Delinkventno ponašanje samo je dio općenitijeg fenomena kojeg se najčešće naziva društveno neprihvatljivim ponašanjem (Petak, 2003.; prema Majdak i sur., 2011). Uzroke delinkventnog ponašanja moguće je pratiti do najranijih godina života maloljetnika pa sve do događaja koji uzrokuju ponavljajuće delinkventno ponašanje, a o čemu će biti riječi kasnije.

Za potrebe ovog istraživanja odabrana su dva temeljna konstrukta, empatija i prosocijalno ponašanje. Empatija je „proces ulaženja u stanje, osjećaje i situaciju druge osobe, odnosno sposobnost staviti se u položaj drugoga i razumjeti svijet drugoga“ (Bošnjaković i Vuković, 2016: 732). Empatija se smatra jednom od karakteristika koja nas čini socijalnim bićima te igra ključnu ulogu u emocionalnim i socijalnim interakcijama budući da nam omogućuje prepoznavanje tuđih emocija, njihovo reflektiranje i dijeljenje naših vlastitih emocija (Bošnjaković i Radinov, 2018). Pojedinci s većom razinom empatije češće vide potrebu za kažnjavanjem pojedinca zbog njihovih postupaka (Posick i sur., 2014). Također, istraživanja su pokazala da učenici koji iskazuju višu razinu empatije imaju i negativne stavove prema nasilju te zauzimaju položaj „branitelja“ žrtve (Bilić, 2013). Na ovoj premisi smo i mi temeljili našu prvu hipotezu, očekujući kako će upravo zbog ovoga povezanost empatije i socijalne distance biti korelacijski značajna. Prosocijalno ponašanje često se veže uz pojam empatije, a

podrazumijeva dobrovoljno ponašanje koje za primarni cilj ima povećanje koristi drugih osoba (Eisenberg i sur., 2015, prema Glade Nielson, 2015).

2. Socijalna distanca

Postoje razni koncepti pojma socijalne distance, no najviše se koriste četiri koncepta, prema četiri dimenzije: emocionalnoj, normativnoj, interaktivnoj i kulturalno-običajnoj (Karakayali, 2015). Prvi koncept usmjerava se na osjećaje koje jedna socijalna grupa ima prema drugoj pa je glavna misao da se *ljudi koji su socijalno bliski osjećaju blisko s pripadnicima socijalne grupe* i obrnuto (Park 1924, prema Karakayali, 2015). Skale koje su razvijene za istraživanje socijalne distance prema ovom konceptu pojam socijalne distance shvaćaju kao subjektivnu i kvantitativnu kategoriju. Prema drugom konceptu, u svakoj grupi postoje određene norme ili pravila ponašanja koja razlikuju „nas“ i „njih“. Ove norme često su odlučujući faktor u određivanju kakve veze mogu međusobno održavati pripadnici ovakvih skupina. Treći način određivanja distance je proučavanje međusobnih interakcija među pripadnicima grupa. Ovaj pristup naglašava ideju da, što je veća interakcija u grupi ljudi, to je veća vjerojatnost da će ta grupa formirati „društvo“ (Simmel, 2009; prema Karakayali, 2015). Posljednji koncept naglasak stavlja na kulturalno-običajne sličnosti i razlike među dvjema grupama. Simmel (2009; prema Karakayali, 2015) tako smatra kako distanca ili blizina između ljudi može biti determinirana općenitošću ili specifičnošću njihovih zajedničkih obilježja.

2.1. Uzroci socijalne distance

Često se socijalna distanca povezuje s pojmom stigmatizacije koja uvelike utječe na pojavu socijalne distance. Stigma je definirana kao socijalni konstrukt koji se sastoji od dvije komponente, prepoznavanje različitosti na temelju određenih oznaka, što za posljedicu pak ima umanjanje vrijednosti te osobe zbog posjedovanih oznaka (Heartherton i sur., 2000., prema Majdak i sur., 2011). Prema sociološkom stajalištu, o stigmatizaciji možemo govoriti ako su ispunjena četiri kriterija: uočavanje razlika među ljudima, povezivanje različitosti s negativnim stereotipima, odvajanje „nas“ od „njih“ te gubitak statusa i diskriminacija (Lotar i sur., 2010).

Stigma je društveno definirana te ovisi o kulturi, a iste oznake neće u svako vrijeme biti predmetom stigme, a osim stigme koju osoba s određenom oznakom nosi, mora se suočiti i s predrasudama koje šira populacija ima prema toj oznaci (Majdak i sur., 2011). Tri su kategorije stigmatizirajućih oznaka: obilježja tijela, poput trajnih tjelesnih ozljeda; „mrlje“ karaktera, kao što su različiti oblici ovisnosti, psihičkih poremećaja, ali i delinkvencija. Posljednju kategoriju čini identitet plemena, pod čime podrazumijevamo rasu, etničku pripadnost, religiju i sl. (Goffman, 1963; prema Majdak i Kamenov, 2009). Razlikujemo stigme koje smatramo podložne kontroli, kao što su alkoholizam, delinkventnost ili ovisnost te one koje ne smatramo podložnima kontroli, poput tjelesnog invaliditeta ili psihičkih poremećaja. Za potonje je vjerojatnije da će okolina sažalijevati nositelje tih oznaka, dok je za stigme podložne kontroli vjerojatnije da će ih okolina odbaciti (Heartherton i sur., 2000; prema Majdak i Kamenov, 2009), obzirom da se smatra da su te oznake pod njihovom kontrolom te da sami snose odgovornost za posjedovanje tih oznaka. U tome leži jedan od potencijalnih uzroka socijalne distance prema mladima rizičnog i delinkventnog ponašanja, imamo li u vidu da delinkventno ponašanje ubrajamo u stigme koje su podložne kontroli. No, o uzrocima delinkventnosti kod mladih bit će više rečeno u slijedećem poglavlju.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela mogu biti stigmatizirani formalno i neformalno. Kada je maloljetni počinitelj stigmatiziran od strane društvenih institucija, onda je riječ o formalnoj stigmatizaciji. Do nje dolazi ako je maloljetnik sankcioniran za počinjenje kaznenog djela, tj. ako mu je izrečena odgojna mjera. U tom slučaju, „jačina“ stigmatizacije ovisi o ozbiljnosti izrečene mjere (Majdak i Kamenov, 2009). Dakle, što je izrečena mjera ozbiljnija ili je riječ o ponovljenom počinjenju, to će jačina stigmatizacije biti veća. Neformalna stigmatizacija znači stigmatizaciju od strane vršnjaka, obitelji, susjeda i drugih osoba iz društvene okoline (Majdak i Kamenov, 2009), za koju neki autori (Adams i sur., 2003; Harris, 2006; prema Majdak i Kamenov, 2009) smatraju da je ozbiljnija od formalne obzirom da je riječ o osobama vrlo bliskim i važnim maloljetnim počiniteljima.

Stigmatizacija se često povezuje s teorijom etiketiranja, odnosno pridavanjem određene „etikete“ ili oznake drugoj osobi. Iako etiketa može biti pozitivna, kada govorimo o stigmatizaciji, govorimo o negativnom etiketiranju (Majdak i sur., 2011). Teorija se bavi procesom u kojem mladi internaliziraju procjene okoline o sebi (Matsueda i Heimer, 1994; prema Majdak i Kamenov, 2009), što može dovesti do devijantnog, umjesto prosocijalnog ponašanja (Maruna, 2001; prema Majdak i Kamenov, 2009).

Posljedice stigmatizacije i socijalnog odbacivanja brojne su i ozbiljne, pogotovo u mladenačkoj dobi. Takvi stavovi narušavaju psihološko zdravlje mladih, ugrožavaju mogućnosti obrazovanja te kasnije zaposlenja (Majdak i sur., 2011). Osim toga, stigmatizacija potiče kasnije delinkventno ponašanje mladih te smanjuje samopoštovanje i samopoimanje kod mladih (Sweeten, 2006., Kaplan i Johnson, 1991., Adams i sur. 2003; prema Majdak i sur., 2011).

3. Društveno neprihvatljivo ponašanje

Društveno neprihvatljivo ponašanje opširna je kategorija koja uključuje mnoge različite pojmove, ovisno iz koje perspektive se gleda. Tu ubrajamo devijantno ponašanje, antisocijalno ponašanje, poremećaje u ponašanju, delinkventno i rizično ponašanje (Ajduković, 2019)¹. Devijantno ponašanje označava ponašanje koje odstupa od normi prihvaćenih u nekoj kulturi ili društvu, dok antisocijalno ponašanje označava ponašanje kojim se krše društvene norme s negativnim posljedicama na okolinu. Oba pojma gledaju se iz sociološke perspektive, no više se ne koriste kada je riječ o mladima koji iskazuju određene probleme u ponašanju (Ajduković, 2019). Poremećaji u ponašanju obuhvaćaju kontinuum od rizičnih ponašanja do onih delinkventnih (Koller-Trbović, 2004; prema Šincek, 2006). Poremećaje u ponašanju možemo definirati i kao skup funkcioniranja i ponašanja djece i mladih, koja odstupaju od normi sredine u kojoj se nalaze, a koja predstavljaju odgovor tih mladih na djelovanje činitelja rizika u njihovoj okolini u određenoj sredini odstupaju od normi te sredine, a predstavljaju nevoljni odgovor na dugotrajnu izloženost djelovanju činitelja rizika (Janković, 2006; prema Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine, NN 98/2009). Rizična ponašanja su ona koja ne predstavljaju kršenje pravnih pravila, ali su se pokazala kao ponašanja koja prethode delinkventnom ponašanju ili se javljaju paralelno s delinkventnim ponašanjem, poput rizičnog seksualnog ponašanja, čestog propuštanje nastave, konzumacije i eksperimentiranja s alkoholom i sl. (Ajduković, 2019). Rizične čimbenike dijelimo na statičke i dinamičke. Statički čimbenici su prediktivni, ali nepodložni promjenama, a u njih ubrajamo povijest poremećaja ophođenja, dob počinjenja prvog kaznenog djela i sl.

¹Ajduković, M. (2019). Socijalni rad i mladi društveno neprihvatljivog ponašanja: određenje ključnih pojmova (Power Point prezentacija).
<https://www.pravo.unizg.hr/scsr/ktmsr/predmet/srmdnp>

(Hoge, 2002; prema Ricijaš, 2009), dok su dinamički čimbenici vezani su uz trenutnu situaciju te su podložni promjenama.

Za delinkventno ponašanje ponekad se koristi i izraz poremećaji u ponašanju u užem smislu, a odnosi se na ponašanja zabranjena zakonskim propisima (Šućur, 2004; prema Šincek, 2006). Kriminalno, odnosno delinkventno ponašanje smatra se produktom zakonske regulacije, a maloljetni počinitelj kaznenih djela etiketa je koja se dodjeljuje maloljetniku koji prolazi postupak pred Državnim odvjetništvom i sudom i kojoj se, sukladno tom postupku, izriču zakonom predviđene mjere (Majdak i sur., 2011).

Snažan utjecaj na pojavu delinkvencije kod maloljetnika ima obiteljsko okruženje i odgoj od malih nogu. Nesigurna privrženost je prema nekim istraživanjima (De Vries, Hovee, Stams i Asscher, 2016; Lucktong, Salisbury i Chamrathirong, 2018; Ručević, 2011; prema Rajhvajn Bulat i sur., 2019) povezana s učestalijim agresivnim, kao i delinkventnim ponašanjima te eksternaliziranim problemima u cjelini. Također, bitnu ulogu imaju roditeljski nadzor. Zanimljivo je da je istraživanje koje je proveo Ricijaš (2009), a u kojem su sudjelovali maloljetnici delinkventnog ponašanja, pokazalo nisko atribuiranje vlastitog delinkventnog ponašanja obiteljskim varijablama, iako su brojna druga istraživanja pokazala kako su loše obiteljske prilike važni čimbenici rizika za razvoj takvog ponašanja.

Šincek (2006) piše o utjecaju teorije prisile na pojavu delinkventnog ponašanja mladih te o uzrocima antisocijalnog ponašanja. Antisocijalno ponašanje znači kršenje normi i izazivanje štetnih posljedica za socijalnu okolinu (Petz, 1992; prema Šincek, 2006). Iako se za mlade koji iskazuju probleme u ponašanju više ne koriste ovakvi pojmovi, ovo istraživanje pruža pregled u moguće uzroke delinkventnog ponašanja. Tako, između ostalog, autorica navodi kako je upravo roditeljsko ponašanje važan čimbenik razvoja antisocijalnog ponašanja koje se uči kroz interakciju, odnosno ponavljanje disfunkcionalnih obrazaca ponašanja što dovodi do usvajanja agresivnog ponašanja (Šincek, 2006).

U pogledu individualnih čimbenika, važnu ulogu ima ličnost maloljetnika. Prema petofaktorskom modelu ličnosti, dimenzija ugodnosti prema istraživanjima ima najveću ulogu u pojavi eksternaliziranih problema kod adolescenata (Rajhvajn Bulat i sur., 2019). Smatra se da veća ugodnost, koju povezujemo s kooperativnošću, empatijom i društvenosti (Caspi, Roberts i Shiner, 2005; prema Rajhvajn Bulat i sur., 2019), dovodi do rjeđe pojave eksternaliziranih problema poput agresivnosti, kriminalnog i delinkventnog ponašanja, poremećaja u ponašanju općenito te počinjenja vršnjačkog nasilja (Klimstra, Akse, Hale,

Raaijmakers i Meeus, 2010; Kokkinos, Karagianni i Voulgaridou, 2017; Mitsopoulou i Giovazolias, 2015; Van Geel, Goemans, Toprak i Vedder, 2017; Van Leeuwen, Mervielde, Braet i Bosmans, 2004; prema Rajhvajn Bulat i sur., 2019).

Prema Nikčević-Milković i Rupčić (2014), prosocijalno ponašanje ima važnu ulogu kao zaštitni čimbenik u prevenciji razvoja poremećaja u ponašanju, što uključuje: prilike u zajednici za prosocijalno uključivanje, nagrade u zajednici za prosocijalno uključivanje, religioznost, prilike u školi za prosocijalno uključivanje, nagrade u školi za prosocijalno uključivanje, vjerovanje u moralni red, druženje s prosocijalnim vršnjacima i privrženost obitelji.

4. Metodologija

4.1. Cilj istraživanja i hipoteze

Cilj provedenog istraživanja bio je utvrditi postojanje povezanosti između razine socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja i osobnih obilježja pojedinaca.

Postavljena su dva problema i dvije hipoteze:

Problem 1: Ispitati povezanost razine socijalne distance prema vršnjacima delinkventnog ponašanja i razine empatije kod pojedinca.

Hipoteza 1: Postoji pozitivna povezanost razine empatije kod pojedinca sa razinom socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja.

Problem 2: Ispitati povezanost razine socijalne distance prema vršnjacima delinkventnog ponašanja i razine prosocijalnog ponašanja kod pojedinca.

Hipoteza 2: Postoji pozitivna povezanost razine prosocijalnog ponašanja kod pojedinca sa razinom socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja.

4.2. Postupak

Nakon prethodnog dogovora sa stručnim službama škola i odobrenja Etičkog povjerenstva Pravnog fakulteta, istraživanje je provedeno na ukupno 101 učeniku srednjih škola, u tjednu od

3. do 7. prosinca 2018. godine. Za istraživanje je korišten prigodni uzorak zbog jednostavnijeg provođenja. Dio tima istraživanje je provodio na učenicima I. gimnazije u Osijeku, koju su i sami pohađali što im je olakšalo pristup školi i provođenje anketnog upitnika. U ispunjavanju upitnika sudjelovali su učenici 1. i 3. razreda te gimnazije.

Drugi dio istraživanja proveden je u Srednjoj školi Dugo Selo na učenicima trogodišnjih i četverogodišnjih strukovnih smjerova frizer i računalni tehničar. Riječ je također o školi koju je pohađala članica tima, što je ponovo olakšalo ulazak u školu i dobivanje odobrenja od stručne službe te u konačnici i provedbu istraživanja. Navedeni smjerovi izabrani su kako bi se približno izjednačio broj muških i ženskih sudionika, obzirom da se za zanimanje frizer uglavnom školuju djevojke, a za zanimanje računalni tehničar muške osobe.

Prije provođenja istraživanja, učenicima su podijeljena pisma za roditelje na kojima su navedeni osnovni podaci o istraživanju, cilj i način provođenja. Zatim su se članovi tima nakon nekoliko dana vratili u škole radi ispunjavanja anketnih upitnika.

Učenicima je naglašeno da je sudjelovanje dobrovoljno te su upućeni u mogućnost odustajanja u svakom trenutku. Također, anketa je bila anonimna i učenici nigdje nisu morali navesti ime i prezime. Cilj istraživanja, upute i značenje anonimnosti također su ponovljeni prije podjele anketnih upitnika. Iako su predmetni profesori zamoljeni da napuste prostor tijekom ispunjavanja anketnih upitnika, na to nisu pristali svi profesori. Provođenje je trajalo oko 30 minuta po razredu, iako je većina sudionika anketni upitnik popunila puno prije isteka vremena. Također, učenicima je ostavljen mail člana tima na koji su se mogli obratiti ukoliko su postojala neka pitanja na koja ih je zanimao odgovor ili su ih zanimali rezultati istraživanja.

4.3. Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 101 učenik srednjih škola, 48 ispitanika iz Srednje škole Dugo Selo, smjer frizer i računalni tehničar te 53 ispitanika iz I. gimnazije Osijek. Ženskih ispitanika bilo je nešto više (57 učenica, odnosno 56,4%), dok je muških ispitanika bilo 44, odnosno 43,6%. Od ukupnog broja, 42,60% učenika bili su učenici prvih razreda, a 57,40% učenici trećih razreda. Dob ispitanika bila je 14-18 godina, obzirom da su neki učenici ponavljali razred.

4.4. Instrumentarij

Upitnik se sastojao od ispitivanja socioekonomskih podataka i tri skale. Od socioekonomskih podataka traženi su spol, dob, prosjek ocjena u prethodnoj školskoj godini, stručna sprema oca i majke, radni status oca i majke i mjesečni prihodi kućanstva.

Korištene su tri skale. Prva je Skala emocionalne empatije i mašte (Raboteg – Šarić, 2002). Sastoji se od 19 čestica sa vrijednostima odgovora 0-4 (uopće se ne odnosi na mene – u potpunosti se odnosi na mene). Npr. *Rastužim se kad vidim bespomoćne ljude, Prije nego što ću nešto prigovoriti, pomislim na to kako bi meni bilo da me kritiziraju* i sl.

Druga skala je Skala prosocijalnog ponašanja (Glade Nielson, 2015) koja se sastoji od 20 čestica, također s vrijednostima odgovora 0-4. (Npr. *Razdvajam tučnjave, Ako je netko tužan, pokušavam tu osobu nasmijati.* i sl.)

Posljednja skala je Skala socijalne distance (Wahl i sur., 2012), s primjerima delinkventnog ponašanja (Fitzgerald, 2003). Ona se sastoji se od 6 čestica, a odgovori uključuju različita ponašanja na koja su ispitanici spremni (npr. *S nekim mojih godina tko je provalio u zgradu ili kuću...bih pričao/la, bih bio/la susjed/a*).

Za detaljnije informacije o korištenom instrumentariju vidi Prilog 1.

4.5. Obrada podataka

Postavljene istraživačke hipoteze provjerene su pomoću Pearsonovog koeficijenta korelacije (r) te korištenjem t-testa.

5. Rezultati

5.1. Opis glavnih rezultata

Krenuvši od prvog konstrukta, a to je empatija, rezultati prikazani u *Tablici 6.1.* pokazali su da je u ostvarenom rasponu od 1,05 do 3,68 $M=2,64$ ($SD=0,594$; $N=101$). Takvi rezultati ukazuju na to da ispitanici srednjoškolci iskazuju srednju razinu empatije govoreći općenito, s time da su učenici gimnazije iskazali nešto veće razine empatije nego učenici strukovnih škola.

Tablica 5.1.

Distribucija rezultata na Skali empatičnog ponašanja

	N	Min	Max	M	SD
Empatija	101	1,05	3,68	2,64	,594

Što se tiče prosocijalnog ponašanja, u rasponu od 1,05 do 3,55 M iznosi 2,55 (SD=0,546, N=101). Ovi rezultati ponovo su bliže maksimalnoj vrijednosti nego li minimalnoj pa možemo zaključiti da su ispitani srednjoškolci iskazali da se ponašaju dosta prosocijalno, s time da su rezultati pokazali da se učenici gimnazije ponašaju više prosocijalno nego učenici strukovnih škola.

Tablica 5.2.

Distribucija rezultata na Skali prosocijalnog ponašanja

	N	Min	Max	M	SD
Prosocijalno ponašanje	101	1,05	3,55	2,55	0,546

Kod socijalne distance razlikujemo socijalnu distancu prema mladima delinkventnog ponašanja (npr., provala, krađa) te socijalnu distancu prema mladima nasilnog ponašanja (npr. nanošenje tjelesne ozljede). Prosjek socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja, M=1,19 u rasponu od 0,00 do 7,00 (SD=1,650, N=101). Prosjek socijalne distance prema mladima nasilnog ponašanja iznosi 1,28 u rasponu od 0,00 do 8,00 (SD=1,605, N=101). Ovi rezultati jasno ukazuju na postojanje veće socijalne distance prema mladima nasilnog ponašanja, nego prema mladima delinkventnog ponašanja, što je i očekivano. No, ono što nas je iznenadilo je relativno niska razina socijalne distance uopće.

Tablica 5.3.

Socijalna distanca prema mladima delinkventnog i prema mladima nasilnog ponašanja

	N	Min	Max	M	SD
Socijalna distanca prema mladima delinkventnog ponašanja	101	,00	7,00	1,19	1,650
Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja	101	,00	8,00	1,28	1,605

5.2. Povezanost empatije i prosocijalnog ponašanja i socijalne distance

Prvi problem bio je ispitati povezanost razine socijalne distance prema vršnjacima delinkventnog ponašanja i razine empatije kod pojedinca. Sukladno tome, postavljena je hipoteza da postoji pozitivna povezanost između razine empatije kod pojedinaca sa razinom socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja. Drugi problem je bio ispitati povezanost socijalne distance i prosocijalnog ponašanja te je također postavljena hipoteza o pozitivnoj povezanosti između razine prosocijalnog ponašanja i socijalne distance.

Tablica 5.4.

Povezanost između postavljenih konstrukata i socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja

	empatija	prosocijalno ponašanje	socijalna distanca prema mladima delinkventnog ponašanja
Empatija	1	,796**	0,99
Prosocijalno ponašanje	,796**	1	,132
Socijalna distanca prema mladima delinkventnog ponašanja	,099	,132	1
Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja	,071	,141	,488**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). N=101

Tablica 5.5.

Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja

	socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja
Empatija	,071
Prosocijalno ponašanje	,141
Socijalna distanca prema mladima delinkventnog ponašanja	,488**
Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja	1

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). N=101

Suprotno našim očekivanjima, rezultati istraživanja pokazali su da ne postoji značajna povezanost između empatije i prosocijalnog ponašanja u odnosu na socijalnu distancu prema mladima delinkventnog i nasilnog ponašanja.

5.3.Razlike prema spolu

Rezultati istraživanja pokazali su da ženski ispitanici pokazuju veću razinu empatije (M=2,79 u odnosu na 2,43) i prosocijalnog ponašanja (2,67 u odnosu na 2,40) u odnosu na muške ispitanike.

Tablica 5.6.

Razlike u razini empatije i prosocijalnog ponašanja prema spolu

	Spol	N	M	SD
Empatija	M	44	2,43	,610
	Ž	57	2,79	,538
Prosocijalno ponašanje	M	44	2,40	,594
	Ž	57	2,67	,477

Iako su učenice iskazale veću razinu empatije i prosocijalnog ponašanja, iskazale su i veću razinu socijalne distance i prema mladima delinkventnog ponašanja i prema mladima nasilnog ponašanja, što ide u prilog teorijama da djevojčice iskazuju veći strah od nasilja (Brajša-Žganec i sur., 2009), ali je i kontradiktorno nalazima da će se učenici s višom razinom empatije ponašati prosocijalno i željeti razriješiti sukob (Bilić, 2013).

Tablica 5.7.

Razlike u socijalnoj distanci prema spolu

	Spol	N	M	SD
Socijalna distanca prema mladima delinkventnog ponašanja	M	44	1,56	1,717
	Ž	57	,90	1,550
Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja	M	44	1,61	1,863
	Ž	57	1,02	1,332

Također, učenice su iskazale veću socijalnu distancu prema svim oblicima delinkventnog i nasilnog ponašanja, a najveća distanca iskazana je prema kategoriji „ozljeda“, dok je najmanja distanca iskazana prema kategoriji „tuča“, što je svakako iznenađujuće uzmemo li u obzir ranije postavke o većem strahu od nasilja u djevojčica. Zanimljivo, muški ispitanici najveću socijalnu distancu iskazali su prema kategoriji „namjera“, a najmanju prema kategoriji „tuča“.

Tablica 5.8.

Razlike u socijalnoj distanci prema različitim vrstama delinkventnog i nasilnog ponašanja u odnosu na spol ispitanika

	Spol	N	M	SD
Provala	M	44	2,30	2,707
	Ž	57	1,23	2,062

namjera	M	44	,64	1,259
	Ž	56	,54	1,144
krađa	M	44	1,75	2,201
	Ž	57	,86	1,684
tuča	M	44	3,18	2,912
	Ž	56	2,34	2,931
udarac	M	44	,95	2,134
	Ž	56	,45	1,060
ozljeda	M	44	,70	1,786
	Ž	57	,32	1,003

6. Rasprava

Unatoč očekivanju da će rezultati istraživanja potvrditi postavljene hipoteze, rezultati su pokazali da ne postoji značajna povezanost između empatije i prosocijalnog ponašanja u odnosu na socijalnu distancu prema mladima delinkventnog i nasilnog ponašanja. Na istraživanje je moglo, osim navedenih nedostataka utjecati i niz drugih pojava. Čak i prije provođenja istraživanja očekivali smo da bi rezultati mogli ići u jednom od dva smjera. Prvo, da će osobe koje iskazuju veće razine empatije i prosocijalnog ponašanja imati više empatije prema žrtvama i stati u obranu žrtava, a kontra počinitelja. Ili da će zbog više razine empatije imati razumijevanja za maloljetne počinitelje kaznenih djela, odnosno maloljetnike delinkventnog i nasilnog ponašanja. Dakako, na razinu socijalne distance može utjecati niz čimbenika. Za očekivati je da će manju distancu imati ispitanici koji imaju bliski kontakt s osobom delinkventnog ponašanja jer su u mogućnosti bolje razumjeti uzroke takvog ponašanja. Obzirom na anonimnost, nemoguće je reći koliko ispitanici imaju prethodnog iskustva s osobama delinkventnog i nasilnog ponašanja i imaju li ga uopće. Također, nemoguće je znati koliko su sami eventualno iskazali ili iskazuju takva ponašanja.

Također, logika nalaže da će manju razinu iskazivati ispitanici koji su i sami imali iskustva s delinkventnim ili nasilnim ponašanjem. Možda je to razlog zašto su muški ispitanici iskazali manju socijalnu distancu jer su, statistički gledano, muške osobe češći počinitelji većine

delinkventnih i nasilnih djela. Osim toga, dodatan razlog može se tražiti u normalizaciji nasilja, kako u školama, tako i izvan nje. Puno mladih smatra kako je tuča „normalna“ pojava među mladima te da se svatko u jednom trenutku može naći u nekoj od navedenih situacija. Pitanje je i kako se delinkventna ponašanja sankcioniraju te kako društvena okolina na njih odgovara.

Posljednje, jedno od neočekivanih pitanja je i pitanje delinkventnog ponašanja djevojaka. Naime, po provođenju anketnog upitnika došli smo do zaključka kako je muškim ispitanicima možda bilo teže riješiti dio upitnika vezan uz socijalnu distancu, obzirom da su češći počinitelji delinkventnih i nasilnih ponašanja muške osobe. Zbog toga je muškim ispitanicima moglo biti teže zamisliti situaciju u kojoj bi morali birati žele li interakciju sa osobama suprotnog spola koje su iskazale neka od navedenih delinkventnih i/ili nasilnih ponašanja. Ipak, zanimljivo je istraživanje koje su provele Lotar i suradnice (2010), a čiji rezultati su pokazali da su muški ispitanici spremniji na bliskije odnose s počiniteljima kaznenih djela, bez obzira na spol te da su sudionici istraživanja, neovisno o spolu, spremniji prihvatiti žene koje su počinile kazneno djelo (Lotar i sur., 2010).

7. Nedostaci istraživanja

Kao glavne nedostatke anketnog upitnika trebalo bi izdvojiti nekoliko stavaka. Prvo je pitanje prosjeka ocjena prethodne školske godine za učenike prvih razreda srednjih škola, obzirom da za učenike prvih razreda prosjek ocjena nije bilo moguće usporediti s drugim učenicima jer se radi o dva različita stupnja obrazovanja. Zatim, nedostatak predstavlja i neuzimanje u obzir trenutne nezaposlenosti zbog korištenja roditeljskog, roditeljskog ili posvojiteljskog dopusta, kao i nezaposlenosti prema izboru te postojanje jednoroditeljskih obitelji prilikom pitanja o stručnoj spremi i radnom statusu roditelja. Također, postoje majke (ili očevi), koji su nezaposleni svojim izborom, odnosno, kućanice su ili su u procesu traženja posla. Jedan od većih propusta je bio što nismo uzeli u obzir postojanje jednoroditeljskih obitelji, što je dovelo do toga da učenik kojem je jedan od roditelja preminuo nije znao kako odgovoriti na ta pitanja. To je dodatno moglo dovesti do osjećaja tjeskobe ili nelagode kod tog učenika.

Pretpostavka je da bi učenici bili opušteniji da profesori nisu bili prisutni u razredu prilikom rješavanja anketnog upitnika, lakše bi postavljali pitanja o nejasnoćama ili eventualna pitanja o temi istraživanja. S druge strane, prisutnost profesora zasigurno je pridonijela održanju discipline. Bilo je vidljivo da su neki učenici pomalo zbunjeni česticama u skali pa bi bilo dobro

da smo na početku usmeno objasnili glavne pojmove koji se pojavljuju u anketnom upitniku jer je razumljivo da se neki učenici nisu dosad susretali s određenim pojmovima pa bi bilo korisno da su ti pojmovi dodatno objašnjeni usmeno uz primjere iz svakodnevnog života.

8. Zaključak

Rezultati istraživanja nisu potvrdili postavljene hipoteze. Suprotno očekivanjima, ne postoji značajna povezanost između razine empatije i prosocijalnog ponašanja kod srednjoškolaca i razine socijalne distance koju iskazuju prema mladima delinkventnog i nasilnog ponašanja. Očekivano, učenice su iskazale više razine empatije i prosocijalnog ponašanja, ali i veću razinu socijalne distance prema mladima delinkventnog i nasilnog ponašanja. Učenici gimnazije iskazuju višu razinu empatije i prosocijalnog ponašanja, a nižu razinu socijalne distance prema mladima nasilnog ponašanja. Zanimljivo je da učenici gimnazije iskazuju nižu razinu socijalne distance prema mladima nasilnog ponašanja, dok učenici strukovnih škola iskazuju nižu socijalnu distancu prema mladima delinkventnog ponašanja.

Iako istraživanje nije potvrdilo postavljene hipoteze, pojam socijalne distance ostaje fenomen koji je potrebno kontinuirano istraživati upravo zbog činjenice da ovisi o društvenim okolnostima, kulturi sastavljenoj od vrijednosti i normi te vremenu u kojem se određene oznake smatraju stigmatizirajućima. Iako postoje istraživanja koja mjere socijalnu distancu prema različitim grupama, kao i radovi o uzrocima socijalne distance i njezinoj povezanosti sa stigmatizacijom, svakako bi trebalo proširiti djelovanje na području smanjenja socijalne distance. Unatoč postojanju dokumenata za prevenciju poremećaja kod djece i mladih, jednako je važno raditi na smanjenju socijalne distance prema mladima društveno neprihvatljivog ponašanja. Za postizanje ovog cilja nije dovoljno raditi samo s vršnjacima, već je potrebno obuhvatiti cijeli spektar dionika, uključujući stručne radnike, djelatnike škola, ali i roditelje, uzmemo li u obzir da naša primarna obitelj ima veliku ulogu u oblikovanju naših stavova i mišljenja. To pogotovo dolazi do izražaja kad se uzme u obzir veće značenje neformalne stigmatizacije prema mladima društveno neprihvatljivog ponašanja. Isto tako, vodeći računa o utjecaju ophođenja figura autoriteta na stigmatizaciju mladih počinitelja na prolongiranje i ponavljanje delinkventnog ponašanja mladih, potrebno je raditi na kontinuiranom obrazovanju nastavnika, ali i drugih stručnjaka s kojima bi mladi mogli doći u kontakt, o uzrocima delinkventnog ponašanja i pomoći pri reintegraciji u društvo. Često se događa da djeca budu

stigmatizirana upravo od strane figura autoriteta, prvenstveno nastavnika koji nemaju dovoljno razumijevanja za uzroke takvih ponašanja, što može utjecati na samopoštovanje mladih i njihovu sliku o sebi. Važno je da osobe formalno uključene u život maloljetnih počinitelja kaznenih djela budu svjesne svoje uloge u njihovom životu i svojih mogućnosti da pomognu mladima prekinuti začarani krug. Isto tako, važno je educirati druge mlade, njihove vršnjake, o uzrocima delinkventnog ponašanja kako bi mogli razviti empatiju prema maloljetnim počiniteljima i biti pozitivan faktor u njihovoj rehabilitaciji u društvo i obrazovni sustav. Važno je vidjeti osobu iza delinkvencije, spoznati da je to osoba koja čini greške kao i svako ljudsko biće, imati empatije i razumijevanja za specifične okolnosti koje su dovele do takvog ponašanja te prihvatiti takvu osobu u društvo, omogućujući im kvalitetniji život, obrazovanje te kasnije bolje mogućnosti u svijetu rada.

Važan element u problemu mladih društveno neprihvatljivog ponašanja dakako je i pravni sustav koji je ponekad i sam zaslužan za stigmatizaciju maloljetnika delinkventnog i nasilnog ponašanja, ali je također na pravnom, odnosno zakonodavnom sustavu odgovornost da kontinuirano donosi strategije i programe za prevenciju poremećaja u ponašanju, ali i za rehabilitaciju maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Popis tablica

Tablica 5.1. <i>Distribucija rezultata na Skali empatičnog ponašanja</i>	8
Tablica 5.2. <i>Distribucija rezultata na Skali prosocijalnog ponašanja</i>	9
Tablica 5.3. <i>Socijalna distanca prema mladima delinkventnog i prema mladima nasilnog ponašanja</i>	10
Tablica 5.4. <i>Povezanost između postavljenih konstrukata i socijalne distance prema mladima delinkventnog ponašanja</i>	10
Tablica 5.5. <i>Socijalna distanca prema mladima nasilnog ponašanja</i>	11
Tablica 5.6. <i>Razlike u razini empatije i prosocijalnog ponašanja prema spolu</i>	11
Tablica 5.7. <i>Razlike u socijalnoj distanci prema spolu</i>	12
Tablica 5.8. <i>Razlike u socijalnoj distanci prema različitim vrstama delinkventnog i nasilnog ponašanja u odnosu na spol ispitanika</i>	12

Literatura

1. Ajduković, M. (2019). *Socijalni rad i mladi društveno neprihvatljivog ponašanja: određenje ključnih pojmova* (Power Point prezentacija). Posjećeno . 15.08.2020. na mrežnoj stranici Pravnog fakulteta: <https://www.pravo.unizg.hr/scsr/ktmsr/predmet/srmdnp>
2. Bilić, V. (2013). Nasilje među vršnjacima. Uloga branitelja žrtava, pomoćnika i pristaša počinitelja nasilja te pasivnih promatrača. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 59(30), 193-209.
3. Bošnjaković, J. i Vuković, D. (2016). Empatija, suosjećanje i milosrđe: psihološke i teološke perspektive. *Bogoslovska smotra*, 86(3), 731–756.
4. Bošnjaković, J. i Radinov, T. (2018). Empathy: Concepts, Theories and Neuroscientific Basis. *Alcoholism and psychiatry research: Journal on psychiatric research and addictions*, 54(2), 123-150.
5. Državni zavod za statistiku (2019). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2018*. Posjećeno 14.08.2020. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-02_01_2019.htm.
6. Gerullis, A. i Huber, C. (2017). I agree to sit next to you. Does that mean I like you? Measuring using the wrong tapeline – the lack of ‘Social Distance’ measures for inclusive school development and research – a review of the literature. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 18(2), 124-135.
7. Glade Nielson, M. (2015). *How Do Boys and Girls Help? Validation of a Multidimensional Measure of Prosocial Behavior*. Objavljena disertacija. Utah: Brigham Young University, School of Family Life.
8. Karakayali, N. (2015). Social distance. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Nationalism*. John Wiley & Sons, Ltd.
9. Lotar, M., Kamenov, Ž. i Lebedina Manzoni, M. (2010). Spolne razlike u stigmatizaciji osuđenih počinitelja kaznenih djela. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18(2), 1-104.
10. Majdak, M. Kamenov, Ž. (2009). Stigmatiziranost i slika o sebi maloljetnih počinitelja kaznenih djela. *Kriminologija i socijalna integracija*, 17(1), 1-96.
11. Majdak, M., Sabljo, M. i Krišto, I. (2011). Stigmatiziranost maloljetnih počinitelja kaznenih djela od strane njihovih vršnjaka u Zagrebu (RH) i Posušju (BiH). U:

- Prof.dr.sc. Zdravka Leutar (ur.), *Zbornik radova međunarodne znanstvene konferencije "Socijalni rad i borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti-profesionalna usmjerenost zaštiti i promicanju ljudskih prava"* (str. 283-298). Zagreb: Denona d.o.o.
12. *Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine* (2009).
Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
13. Posick, C., Rocque, M. & Rafter, N. (2014). More Than a Feeling. Integrating Emphaty Into Study of Lawmaking, Lawbreaking, and Reactions to Lawbreaking. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 58(1), 5-26.
14. Rajhvajn Bulat, L., Sušac, N. i Ajduković, M. (2019). Doprinos neki osobnih i okolinskih varijabli u objašnjavanju eksternaliziranih problema adolescenata. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 28(2), 271-293.
15. Ricijaš, N. (2009). Atribuiranje vlastitog delikventnog ponašanja nisko rizičnih i visoko rizičnih maloljetnih delikvenata. *Kriminologija i socijalna integracija*, 17(1), 1-96.
16. Šincek, D. (2006). Doprinos teorije prisile razumijevanju delinkventnog ponašanja mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 14(1), 119-141.

9. Prilog

Prilog 1: Anketni upitnik

MLADI I NJIHOVI ODNOSI PREMA VRŠNJACIMA KOJI SE PONAŠAJU NA RAZLIČITE NAČINE

Dragi učenice/draga učenice, u sklopu seminara na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu provodimo istraživanje na temu osobina mladih i njihovog odnosa prema vršnjacima koji se ponašaju na različite načine koje društvo ne smatra prihvatljivima. Istraživanje se provodi s učenicima različitih srednjih škola. Ispunjavanje upitnika traje 10-ak minuta. Molimo te da odgovoriš potpuno iskreno, a mi ti obećavamo potpunu anonimnost i povjerljivost svih tvojih odgovora. Tvoji će se podaci i odgovori na pitanja koristiti samo u svrhu ovog istraživanja i neće moći biti povezani s tobom, niti će se tebe osobno vrednovati na temelju rezultata ovog istraživanja. Sam/a možeš odlučiti želiš li sudjelovati u istraživanju te u bilo kojem trenutku možeš odustati od sudjelovanja ako to želiš. Ukoliko si zainteresiran/a za ovu temu i rezultate istraživanja možeš se javiti na mail: ivan.caleta@student.pravo.hr pa ćemo te kada istraživanje bude završeno obavijestiti o rezultatima koje smo zahvaljujući tebi i tvojim školskim kolegama dobili.

Zahvaljujemo na dobroj volji i spremnosti na suradnju!

1) Molimo te da ispuniš ovaj kratak dio o tvojim osobnim podacima.

Spol (zaokruži): M - Ž

Dob: _____ godina

Prosjek ocjena u prethodnoj školskoj godini (na dvije decimale): _____

Stručna sprema oca:

- a) nezavršena osnovna škola
- b) osnovna škola
- c) srednja škola
- d) viša ili visoka škola
- e) fakultet ili više

Stručna sprema majke:

- a) nezavršena osnovna škola
- b) osnovna škola
- c) srednja škola
- d) viša ili visoka škola
- e) fakultet ili više

Radni status oca:

- a) zaposlen
- b) nezaposlen
- c) umirovljenik
- d) ostalo: _____

Radni status majke:

- a) zaposlena
- b) nezaposlena
- c) umirovljenica
- d) ostalo: _____

Mjesečni prihodi tvog kućanstva su:

- a) ispodprosječni
- b) prosječni
- c) iznadprosječni

2) Uz svaku tvrdnju zaokruži odgovarajući broj kojim ćeš označiti koliko te dobro navedena tvrdnja opisuje. Brojevi znače sljedeće:

- 0 - uopće se ne odnosi na mene
- 1 - uglavnom se ne odnosi na mene
- 2 - niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene
- 3 - uglavnom se odnosi na mene
- 4 - u potpunosti se odnosi na mene

1. Rastužim se kad vidim bespomoćne ljude.	0	1	2	3	4
2. Prije nego što ću nešto prigovoriti, pomislim na to kako bi meni bilo da me kritiziraju.	0	1	2	3	4
3. Nevolja drugih ljudi me jako oneraspoloži.	0	1	2	3	4
4. Da bih bolje razumio/la svoje prijatelje, pokušavam zamisliti što bih učinio/la da sam u njihovoj situaciji.	0	1	2	3	4
5. Pogađa me kad vidim da je netko od mojih prijatelja žalostan.	0	1	2	3	4
6. Kad me netko naljuti, pokušavam pomisliti što ga je navelo da se tako prema meni ponaša	0	1	2	3	4
7. Uznemiruje me kad vidim da drugi plaču.	0	1	2	3	4
8. Kad mi prijatelj priča o svojim problemima, nastojim ga potpuno razumjeti.	0	1	2	3	4
9. Često me neke situacije ili ljudi "dirnu u srce".	0	1	2	3	4
10. Bude mi žao jako stidljivih ljudi kad se nađu u novom društvu	0	1	2	3	4
11. Veoma se naljutim kad vidim da se s nekim loše postupa	0	1	2	3	4
12. Osjećam se sretan/na ako su drugi oko mene veseli.	0	1	2	3	4
13. Kad se nekom iznenada nešto loše dogodi, osjećam neugodu i strah.	0	1	2	3	4
14. Ako nekog nenamjerno povrijedim, pokušavam zamisliti kako bi meni bilo da sam na njegovom mjestu.	0	1	2	3	4

15. Često me brine sudbina ljudi koji su manje sretni od mene.	0	1	2	3	4
16. Kad vidim da nekog žele prevariti ili nasamariti, dođe mi da ga zaštitim.	0	1	2	3	4
17. Ponekad me riječi neke pjesme mogu duboko dirnuti.	0	1	2	3	4
18. Užasno se osjećam ako nekom moram priopćiti loše vijesti	0	1	2	3	4
19. Za mene se može reći da sam osoba "meka srca".	0	1	2	3	4

3) Uz svaku tvrdnju zaokruži odgovarajući broj kojim ćeš označiti koliko se slažeš s navedenom tvrdnjom. Brojevi znače sljedeće:

0 – uopće se ne odnosi na mene

1 – ne odnosi se na mene

2 – niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene

3 – odnosi se na mene

4 – u potpunosti se odnosi na mene

1. Ako vidim da prema nekome loše postupaju, zauzet ću se za tu osobu.	0	1	2	3	4
2. Ako se netko svađa, pokušam im pomoći da se pomire.	0	1	2	3	4
3. U kafiću platim i za sebe i za druge.	0	1	2	3	4
4. Razdvajam tučnjave.	0	1	2	3	4
5. Ako je netko tužan, pokušavam tu osobu nasmijati.	0	1	2	3	4
6. Ako je netko uzrujan, pomažem toj osobi da se ispuše.	0	1	2	3	4
7. Fizički pomažem drugima (podizanje teških predmeta, rad u vrtu, čišćenje).	0	1	2	3	4
8. Ušao/la bih u rizičnu situaciju da pomognem nekome.	0	1	2	3	4
9. Dijelim stvari s ljudima (npr. hranu, odjeću).	0	1	2	3	4
10. Prihvaćam ljude onakvima kakvi jesu, čak i ako su drugačiji.	0	1	2	3	4
11. Ako je netko uzrujan, radim nešto zabavno s tom osobom.	0	1	2	3	4
12. Dobar/a sam prema drugim ljudima, čak i ako mi se ne sviđaju.	0	1	2	3	4
13. Ako je netko nov u grupi, trudim se uključiti tu osobu.	0	1	2	3	4
14. Ako vidim da se netko ozlijedio, pomognem toj osobi.	0	1	2	3	4
15. Ako je netko uzrujan, saslušam tu osobu.	0	1	2	3	4

16. Pomažem ljudima u nevolji.	0	1	2	3	4
17. Dijelim svoje osobne stvari s ljudima.	0	1	2	3	4
18. Ako nekoga ismijavaju, ja se zauzmem za tu osobu.	0	1	2	3	4
19. Ako primijetim da je netko usamljen, pokušam tu osobu uključiti.	0	1	2	3	4
20. Posuđujem ljudima novac.	0	1	2	3	4

